

Den Haag

ADVIEZEN – Welstands- en Monumentencommissie 1

Gemeente Den Haag, 3 november 2021

Locatie:

Videoconferentie

Aanwezig:

Marianne Loof	Voorzitter
Franz Ziegler	Lid
Gus Tielens	Lid
Joris Molenaar	Lid
Philomene van der Vliet	Lid
Wijnand Galema	Lid

Secretaris:

Sander van der Ven

A. HAMERSTUKKEN

De commissie is akkoord gegaan met de adviezen uit de ter plekke voorgelegde hamerstukkenlijst(en):

Hamerstukkenlijst A voor vaststelling op 3 november 2021

B. INGEKOMEN BOUWPLANNEN

De commissie heeft over onderstaande plannen geadviseerd. De adviezen zijn ter plekke vastgesteld.

1 Binckhorstlaan 135D (Binck City Park, fase 1)

Wcie 20211103/202108444

Bouwen: het bouwen van een appartementencomplex (896 appartementen en 980m² detailhandel) met een parkeergarage ter plaatse van Binckhorstlaan 135D, ter hoogte van de Uranusstraat (Binck City Park, fase 1).

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie spreekt opnieuw haar waardering uit voor het ontwerp en de verdere doorwerking daarvan in gevelfragmenten en detaillering. De commissie ziet een complex met een prettige samenhang van volumes en architecturen. En met voldoende onderscheid om de schaal te geleiden. Op voorwaarde dat de informatie over materialen en kleuren wordt aangevuld, een enkele tegenstrijdigheid wordt opgelost en de integratie van het tuinontwerp in het gebouwoontwerp wordt verduidelijkt, adviseert de commissie positief over het ontwerp van dit appartementencomplex.

In de kleur- en materiaalstaat mist de commissie

- een specificatie van de toe te passen stenen;
- de samenstellingen van het toe te passen beton;
- informatie over de onderzijde van de balkons/uitkragingen en de plafonds van de loggia's.

In de plint van blok 4 ziet de commissie ter hoogte van de verdiepingvloer een ondoorzichtig bovenlicht beschreven, maar in het gevelfragment een transparant bovenlicht. Voor de schaal van de plint en het gebouw(deel) als geheel is een doorlopende transparantie essentieel.

Doorsneden over het appartementencomplex waarin het gebouw- en het tuinontwerp samenkomen ontbreken. De commissie vraagt minimaal een langs- en een dwarsdoorsnede die de aansluitingen van de verschillende bouwdelen op de centrale daktuin tonen.

Daarnaast vraagt de commissie het watergeefstelsel nog een keer goed te bekijken. Dit lijkt niet overal ingetekend en niet altijd van een overstort voorzien.

2 Heemskerckstraat 45

Wcie 20211103/202113955

Bouwen (beginselaanvraag): het veranderen van de bedrijfsruimte Heemskerckstraat 45 door het maken van een woning in 3 bouwlagen met een kelder, een kap en een autostallingsgarage (op de begane grond).

Niet akkoord

Het beginselplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie mist in de analyse en het ontwerp de morfologie en de typologie van deze locatie en de directe omgeving.

De locatie bevindt zich in het gemeentelijk beschermd stadsgezicht 'Zeeheldenkwartier'. Deze wijk wordt gekenmerkt door een heldere stedenbouwkundige opzet en een homogeen architectuurbeeld, maar er zijn ook afwijkende of bijzondere plekken. Heemskerckstraat 45 is zo een plek, met een muur waarachter zich oorspronkelijk de tuinen bevonden. De opening tussen de oorspronkelijke bebouwing aan de Heemskerckstraat en de Prins Hendrikstraat is opvallend breed en gelijk aan beide zijden van de straat. Het verschil met de andere kop van de Heemskerckstraat is groot. Aan de zijde van de Piet Heinstraat is geen sprake van een knip, maar zijn de hoekpanden de hoek om getrokken.

Wat is de geschiedenis van dit verschil en wat is de waarde? En kan meerlaagse bebouwing die waarde – zowel stedenbouwkundig als de architectonisch als cultuurhistorisch – behouden of versterken?

De bestaande bebouwing is nu een eenlaagse garage. Een voor de hand liggende typologie in de open ruimte tussen de bebouwing aan de Heemskerckstraat en de Prins Hendrikstraat. De hogere bebouwing aan weerszijden is woonbebouwing, met (oorspronkelijk) een woonfunctie op alle lagen. De nieuwbouw is een combinatie van een garage op de begane grond en daarboven twee woonlagen. Hoe past deze gecombineerde typologie in de straat(wand) en welke structuur en architectuur is nodig voor een goede inpassing?

Op deze morfologische en typologische vragen ziet de commissie nog geen antwoord. Het voorstel is hybride doordat het een nieuwe typologie toevoegt aan het bestaande blok en daar architectonisch onderdeel van wil zijn. Hiermee wordt de stedenbouwkundige hiërarchie aangetast, wordt de symmetrie van de opvallende opening in de bebouwingsstructuur onherkenbaar en wordt de samenhang van de gevelwand verstoord.

3 Koekamp en de Bezuidenhoutseweg nabij Den Haag CS

Wcie 20211103/202112749

Bouwen/Cultuurhistorie: het aanleggen van een (insteek)haven ter hoogte van de Koekamp en de Bezuidenhoutseweg nabij Den Haag Centraal Station (ter plaatse van de voormalige Boschslot).

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota en beoordeeld in het kader van de dubbelbestemming 'Waarde-Cultuurhistorie'.

De commissie adviseert positief over de terugkeer van een deel van de Boschslot en de inrichting als insteekhaven met vlonders en een toegang tot die vlonders. Met de haven keert ook de herkenbaarheid van de deels nog aanwezige brug over de Boschslot terug, wat de leesbaarheid van deze rand van de historische binnenstad verbetert.

De sloop van de verbinding tussen de brug over Boschslot en de Herenbrug – het transformatorhuisje en de kademuur met hekwerk – verstoort die leesbaarheid, wat de commissie als een verstoring van het beschermd stadsgezicht beoordeelt. De Herenbrug en het transformatorhuisje verliezen context door het vervangen van de muur door een talud. En de overgang van de Bezuidenhoutseweg via de Herenbrug naar de Herengracht verliest betekenis als entree van de historische binnenstad.

De commissie pleit voor behoud van de muur, het situeren van de haven en de vlonders tegen deze muur en de inpassing van een trap naar de vlonders waar de kademuur en het transformatorhuisje elkaar ontmoeten.

4 Koppelstokstraat 81

Wcie 20211103/202115795

Bouwen: het bouwen van een woning met daktuin op de nieuw te bouwen loods ter plaatse van de te slopen bedrijfsruimte Koppelstokstraat 81.

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Het ontwerp voor een tweelaagse villa boven een parkeeroplossing en een loods sluit in hoofdopzet aan bij recente nieuwbouw aan de rechterzijde en de toekomstige bebouwing aan de linkerkant. De begane grond beslaat de volledige diepte van de kavel, de verdiepingen enkel de voorste helft, waardoor ruimte is voor een daktuin als buitenruimte. Ook de geleding in 'panden' sluit aan bij de rechter burens. De architectuur volgt die van de nieuwbouw aan de rechterzijde en doet dat zorgvuldig en hoogwaardig. De bouwplannen aan de linker zijde zijn niet in beeld gebracht.

Met het aansluiten bij de rechter burens verdwijnt echter de historische gelaagdheid en diversiteit – typologisch en architectonisch – van de Koppelstokstraat. Dat en het vormgeven van een brede tweelaagse villa als drie panden vindt de commissie jammer. Zij pleit voor het (subtiel) aanzetten van de afwijkende typologie en de afwijkende structuur. Natuurlijk kan en moet het ontwerp een onderdeel worden van de nieuwe gevelwand aan deze zijde van de Koppelstokstraat, maar binnen die gevelwand kan het ontwerp zelfstandiger zijn. De grandeur van deze bijzondere villa mag meer verrassen. De commissie wil benadrukken dat dit geen grote aanpassingen van het ontwerp vraagt. Zij waardeert de ruimtelijke opzet en de architectuur. Zij vraagt enkele slimme ingrepen om de afwijkende typologie en de afwijkende structuur tot uitdrukking te laten komen, om de uitzondering te tonen.

De achtergevel van de villa en de gesuggereerde tuin zijn hoogwaardig. Of de tuin ook maakbaar is, is echter onduidelijk. Een grondpakket dat begroeiing mogelijk maakt ontbreekt, evenals voorzieningen als bewatering. Naast de maakbaarheid van de tuin is ook de natuurlijke overgang naar de burens belangrijk. Ook voor dit groen zijn voldoende grondpakket en technische voorzieningen nodig.

De commissie mist informatie over het middendeel van de voorgevel, over de achtergevel van de garage/loods en vraagt het ontwerp in de volledige context – gerealiseerde én toekomstige burens – te tekenen.

5 Martinus Nijhoffweg en Erasmusweg (Lof Erasmusveld Fase 1)

Wcie 20211103/202111363

Bouwen: het bouwen van 43 woningen op het terrein tussen Martinus Nijhoffweg en Erasmusweg, het plaatsen van erfafscheidingen en het aanleggen van een in- of uitrit naar de Martinus Nijhoffweg (Lof Erasmusveld Fase 1).

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie heeft dit bouwplan samen met de agendapunten 6 en 7 beoordeeld. Zij heeft eerder ingestemd met de opzet en de architectuur van deze fase, met uitzondering van onderdelen van de (landschappelijke) inpassing. De commissie adviseert nu positief over het ontwerp, maar verbindt daaraan twee voorwaarden.

Nu aan weerszijden van de hof een gemetselde tuinmuur met een poort wordt toegepast, is sprake van een heldere eenheid. Binnen de hof beoordeelt de commissie de nu donkergekleurde bergingen verbonden door poorten en groene erfafscheidingen als een passende invulling. Deze invulling dient nog te worden toegevoegd aan de kleur- en materiaalstaat.

De voor de bouwnummers 21 tot en met 24 voorgestelde pergola als overgangselement tussen openbaar en privé is te kwetsbaar. Als inrichting van de straat achter de woningen vraagt de commissie een stevige haag rondom, met in de haag een hekwerk opgenomen. De toegang tot de straat kan versmald worden en voorzien van een landelijke poort om zo een omsloten groene ruimte te realiseren als contrast met de stedelijke hoven.

6 Martinus Nijhoffweg en Erasmusweg (Lof Erasmusveld Fase 2)

Wcie 20211103/202111366

Bouwen: het bouwen van 56 woningen op het terrein gelegen tussen Martinus Nijhoffweg en Erasmusweg (Lof Erasmusveld Fase 2, bouwnummers 44 t/m 74 en 115 t/m 139) en het plaatsen van erfafscheidingen.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie heeft dit bouwplan samen met de agendapunten 5 en 7 beoordeeld. Zij heeft eerder ingestemd met de opzet en de architectuur van deze fase, met uitzondering

van onderdelen van de (landschappelijke) inpassing. De commissie adviseert nu positief over het ontwerp, maar verbindt daaraan een voorwaarde.

Nu aan weerszijden van de hof een gemetselde tuinmuur met een poort wordt toegepast, is sprake van een heldere eenheid. Binnen de hof beoordeelt de commissie de nu donkergekleurde bergingen verbonden door poorten en groene erfafscheidingen als een passende invulling. Deze invulling dient nog te worden toegevoegd aan de kleur- en materiaalstaat.

De vlonders aan het water aan de noordwestzijde van deze fase maken geen deel uit van dit bouwplan. De commissie ziet het ontwerp van deze vlonders op een later moment graag ter goedkeuring voorgelegd.

7 Martinus Nijhoffweg en Erasmusweg (Lof Erasmusveld Fase 3)

Wcie 20211103/202111384

Bouwen: het bouwen van 40 beneden- en bovenwoningen op het terrein tussen Martinus Nijhoffweg en Erasmusweg en het plaatsen van erfafscheidingen (Lof Erasmusveld Fase 3, bouwnummers 75 t/m 114).

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie heeft dit bouwplan samen met de agendapunten 5 en 6 beoordeeld. Zij heeft eerder ingestemd met de opzet en de architectuur van deze fase, met uitzondering van onderdelen van de (landschappelijke) inpassing. De commissie adviseert nu positief over het ontwerp, maar verbindt daaraan twee voorwaarden.

Nu het pad achter de woningen ononderbroken doorloopt en de bergingen daaraan zijn uitgevoerd in een donkere kleur is sprake van een passende oplossing van deze achterzijde. De kleurstelling van de bergingen dient nog te worden toegevoegd aan de kleur- en materiaalstaat. Daarnaast vraagt de commissie de haag op de koppen van het woningblok door te trekken voorlangs de bergingen, in deze haag een hekwerk op te nemen en de haag een substantiële maat (hoogte en dikte) te geven.

8 Melkwegstraat 8 (De Nieuwe Hallen, planfase 1)

Wcie 20211103/202022352

Bouwen: het bouwen van 234 woningen, 6.238m² creatieve bedrijven, 902m² horeca, 679m² cultuur en ontspanning (indoorsport), fiets- en autoparkeren ter plaatse van Melkwegstraat 2, 2a, 2b, 4, 8, 12, 16, 16a, 20, 22, 24, 26 en 28, Saturnusstraat 21, 27, 29 en 31, Zonweg 45, 47, 51 en 53 (De Nieuwe Hallen, planfase 1).

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Op 14 juli 2021 heeft de commissie in beginsel ingestemd met het ontwerp voor de transformatie en uitbreiding van de hallen aan de Melkwegstraat. De toen genoemde aandachtspunten zijn goed opgelost.

De 'tafels' waarop de twee torens staan, zijn nu een overtuigende doorwerking van het concept. De detaillering van de natuursteen rand vormt de overgang naar de torens. De glasgevel daaronder is een abstract vlies voorlangs de poten van de tafels, waarin alle voor de achterliggende functies benodigde verbijzonderingen subtiel zijn opgelost. De commissie vraagt aandacht voor de (interieur)verlichting achter de vliesgevel, die zowel overdag als 's nachts bepalend is voor het concept van de tafels.

De ontwerp van de groene daken is nu integraal opgenomen en uitgewerkt in het gebouwoontwerp.

De commissie herhaalt het belang en de noodzaak van een mock-up van delen van de gevel en bemonstering van (de verschillende kleuren en bewerkingen van) het natuursteen. Daarnaast is de keuze van het glas bepalend, in het bijzonder het glas van de vliesgevels van de 'tafels'. De commissie beoordeelt deze mock-up graag locatie.

De beoordeling van het buitenruimteontwerp laat de commissie aan de Adviescommissie Openbare Ruimte (Acor).

9 Papaverhof (plantsoen)

Wcie 20211103/202118099

Monument: het kappen van 13 bomen (stamomtrekken 14-67cm), staande in het monumentale plantsoen van het Papaverhof ten behoeve van de groenstroken renovatie.

Akkoord

De commissie adviseert positief over de kap van een aantal bomen ten behoeve van de terugkeer – deels renovatie, deels reconstructie – van de oorspronkelijke plantsoenaanleg. Hiermee verbetert de (zicht)relatie tussen het plantsoen en de omringende bebouwing. Dit beoordeelt de commissie als een (geringe) verbetering van het rijksmonumentale complex van woningen en groenaanleg als geheel.

De commissie spreekt haar verbazing uit over het ontbreken van een tuinhistorisch onderzoek als basis voor de aanpak van dit plantsoen en ten behoeve van de instandhouding van het plantsoen. Zij vraagt de aanvrager bij volgende vergelijkbare projecten te starten met zo een onderzoek. Daarnaast ziet de commissie gemiste kansen om het plantsoen duurzamer en toekomstbestendiger te maken door het toevoegen van een nieuw laag.

10 Rechterenstraat, Erasmusweg en Assumburgweg

Wcie 20211103/202022050

Bouwen: het bouwen van 548 appartementen met commerciële ruimte en parkeergarage tussen de Rechterenstraat, Erasmusweg en Assumburgweg en het maken van een in- of uitrit.

Akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Op 25 augustus 2021 heeft de commissie positief geadviseerd over de compositie, de architectuur en de inpassing van dit forse complex. De toen genoemde onduidelijkheden en omissies in de architectonische uitwerking en in het buitenruimteontwerp zijn overtuigend opgelost.

Het gevelontwerp en de uitwerking daarvan – materiaalkeuze en detaillering – zijn rondom consistent en hoogwaardig. Dit maakt het gebouw duidelijk een geheel, maar draagt ook belangrijk bij aan de inpassing in de omgeving. De ecologische toevoegingen aan het gebouw zijn goed geïntegreerd in het gevelontwerp.

De commissie spreekt haar waardering uit voor de opzet en de uitwerking van het groenontwerp, op zichzelf en als onderdeel van het gebouwoontwerp. Het dak van het parkeervolume, maar ook de kleinere dakvlakken worden voorzien van een hoogwaardige en duurzame groene inrichting.

11 Saturnusstraat 16 hoek Melkwegstraat (One Milky Way)

Wcie 20211103/202022143

Bouwen: het bouwen van een woontoren met 253 woningen, 1007 m2 maatschappelijke dienstverlening, 489 m2 horeca, 4006 m2 kantoor en een parkeergarage ter plaatse van Saturnusstraat 16 en Saturnusstraat naast 16 met hoek Melkwegstraat (One Milky Way).

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

Op 25 augustus 2021 heeft de commissie het gevelontwerp en de uitwerking daarvan beoordeeld. De toen benoemde bezwaar- en aandachtspunten over een waarachtige en precieze uitwerking – de zuiverheid van de materialisering, de borging van de materialen en de details, plus de maakbaarheid en duurzaamheid van de groene gevels en de daktuinen – zijn op cruciale delen niet opgelost.

Een belangrijk bezwaarpunt is de hoek van het laagbouwdeel aan de Melkwegstraat. De compositie van deze hoek is onstabiel: getrapte consoles zonder relatie met de rest van het gebouw onder een uitkragend en gedraaid volume. Deze hoek is daarnaast onwaarachtig door de bekleding met aluminium. De gesuggereerde industriële vormgeving wordt niet waargemaakt.

De balkons van de toren doen afbreuk aan het grote gebaar dat dit gebouw(deel) maakt. Zij hebben geen relatie met het gevelontwerp, zijn zelfstandige/losse toevoegingen daaraan in plaats van onderdeel van de gevel. Daarnaast is door het doortrekken van de glazen balustrades voorlangs de balkonrand vervuiling een groot risico.

De borging van de materialen en de toepassing daarvan zijn summier en onvoldoende voor een goede beoordeling van de esthetische kwaliteit van de gevels. Een gespecificeerde kleur- en materiaalstaat ontbreekt.

In de uitwerking van de daktuinen en de groene gevels zijn stappen gezet, maar deze zijn onvoldoende om het grootschalige groen zoals gesuggereerd in het schetsontwerp waar

te maken. En grootschalig groen is nodig om tegenwicht te bieden tegen de schaal van het gebouw en de omgeving.

De voorzieningen voor bomen zijn te minimaal gedimensioneerd, evenals de bakken aan de gevels voor de klimplanten.

Informatie over de posities van de openingen in de groene gevels ten behoeve van ventilatie en argumentatie waarom die posities gekozen zijn ontbreekt.

De promenade tussen dit gebouw en de bebouwing aan/rond het Maanplein is ondermaats. Sedum en losse plantenbakken in een openbare ruimte is geen stedelijke oplossing, is kwetsbaar en sluit niet aan bij de zorgvuldige inrichting van het Maanplein.

De commissie vraagt een ontwerp dat deze hoog stedelijke ruimte recht doet. Met voldoende grootschalig groen en voorzieningen die dat groen mogelijk maken.

De commissie maakt bezwaar tegen de oplossing van de vluchtrap in de promenade.

De groene gevels en de daktuinen zijn een integraal onderdeel van het gebouwoontwerp. Groenontwerp en gebouwoontwerp moeten samen bijdragen aan een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte. Wat mist zijn plattegronden, doorsneden en details van alle tuinen en de promenade als onderdeel van het gebouw. Daarin moeten maatvoering, hoogteverschillen, materialen, detaillering, beplantingsplan, valbeveiliging en elementen als installaties en kanalen worden opgenomen.

12 Waldorpstraat ong. t.o. de MegaStores (Waldorp Four)

Wcie 20211103/202022247

Bouwen: het bouwen van 4 middels lagere tussenblokken verbonden woongebouwen met daarin circa 1160 woningen, gebouwvoorzieningen en auto- en fietsparkeerplaatsen aan de Waldorpstraat ongenummerd tegenover de MegaStores (Waldorp Four).

Niet akkoord

Het bouwplan is getoetst aan de Welstandsnota.

De commissie adviseert positief over de hoofdopzet en de architectuur van de vier torens op een doorgaande plint. De opzet maakt slim gebruik van de bijzondere kavel – zowel de geringe breedte van de kavel als de prominente kop aan de spooronderdoorgang – en de architectuur overtuigt, zowel voor de samenstellende gebouwdelen op zichzelf als voor het geheel.

De laagbouw delen tussen de torens maken deel uit van de plint, maar de woningen daarin zijn door een terug gelegde beganegrondgevel en een deels groene overgangszone voldoende verzelfstandigd. Cruciaal voor de plint zijn voldoende hoogte en een voldoende brede stoep. De nu getekende hoogte en breedte zijn minimaal nodig voor een plint die zich verhoudt tot de schaal van de bovenbouw en minimaal nodig voor een goede inpassing van die schaal in de omgeving.

De commissie mist borging van het ontwerp in een volledige detailset en een kleur- en materiaalstaat.

Met het ontwerp voor de buitenruimte – de twee koppen, de inpassing aan de Waldorpstraat en de overgang naar het spoor – kan de commissie instemmen. Aan de noordoostzijde is het versmallen van de stoep ten gunste van een ruimere groene

inpassing van de expeditie een mooie oplossing. De commissie vraagt aandacht voor de verblijfskwaliteit van deze buitenruimte wanneer niet gebruikt als expeditie.

Het ontwerp van de daktuinen op de laagbouwdelen is sympathiek, maar de commissie mist nog tegenwicht tegen de schaal van de torens. Met name het ontwerp van de 'studententuin' laat minimaal groen zien. Wat is de verblijfskwaliteit die hier gerealiseerd wordt? Daarnaast plaatst de commissie bij elk van de drie daktuinen vraagtekens bij de robuustheid van de uitwerking. Zijn de voorzieningen voldoende voor duurzaam hoogwaardige tuinen? Hierbij gaat het in het bijzonder om de gronddekking voor bomen, heesters en klimplanten en de aanwezigheid kanalen en licht 'vulmateriaal' in relatie tot de waterbuffer, Met betrekking tot het groen rondom de ventilatiesystemen – een slimme oplossing – vraagt de commissie zich af of er voldoende doorwortelbaar volume is om een overtuigende groene sculptuur mogelijk te maken.

Marianne Loof

Voorzitter Welstands- en Monumentencommissie